

Az'-noapte când am somnat,
 Nie carte ni-o ticat
 De la tinăra crăiasă,
 Să îi frig găină grasă!
 Io cartea când am cetit,
 Tăţ vecinii i-am trezăt,
 C-am pornit la vânătoare
 Cu puşcuţa susuoară
 Ş-am puşcat o gălicioară,
 Gălicioară de pe mare,
 Care-o fost penoasă tare!
 Asta-i raţă, nu-i găină!
 Tăt o-ndop de-o săptămână!
 Şi i-am dat mâncare multă
 N-oi da-o fără o sută!
 U, iu, iu, iu...

Nunule, drăguţule,
 De trii zâle-s pingă foc,
 Ni-am ars poalele-ntr-un
 loc;
 De trii zâle-s pingă oale,
 Tăt ni-am ars on lat la
 poale!
 Nuna să ni le cârtească!

primiţi în joc. Bineînţeles că şi până atunci ei mergeau la joc, dar se distrau doar ca şi copii, pe margine, nefiind în centrul atenţiei ca şi fetele fecioare sau feciorii holtei. Întotdeauna se ştia despre cutare fată sau fecior care urma să fie primit în joc. Privirile celor vârstnici sau chiar ale tinerilor pizmaşi se îndreptau spre noii veniţi în joc, pentru a putea comenta dacă cutare ştie să joace bine sau nu, dacă fata ştie să se învârtească fără să ameţească sau să se împiedice, iar feciorul ştie să facă bine *ponturile* (săriturile). Întotdeauna erau apreciaţi acei tineri care erau şi muncitori şi buni jucăuşi.

Şezătorile se ţineau totdeauna în posturi. Nefiind voie să se joace în post, şezătorile erau un foarte bun prilej de a dezbate, teoretic, toate problemele din sat. O vorbă din bătrâni spunea: *la şezătoare, satul e trecut prin ciur şi sită cu bune şi cu rele*. Pentru tinerii care se plăceau, clăcile şi şezătorile erau un bun prilej de apropiere. Ochii şi gura satului observau şi comentau în şezători cine cu cine se place, dacă se potrivesc sau nu.

Dacă la joc în sat, un fecior juca mai mult cu o fată, acesta era semnul că-i place de ea. După terminarea jocului, fetele plecau acasă iar feciorii se grupau în funcţie de relaţia de prietenie şi mergeau în sat la fete. La o fată mergea un grup de feciori, de obicei, patru sau cinci persoane. Ei stăteau ce stăteau, vorbeau cu fata şi cu părinţii acesteia, glumeau, râdeau, comentau jocul din ziua respectivă, dar nu întârziiau niciodată până la miezul nopţii. Dacă vreunul dintre feciori avea gânduri serioase cu privire la fată, atunci acela mai rămânea puţin după ce ceilalţi plecau. Părinţii fetei observau acest lucru, şi după plecarea lui, îşi exprimau subtil părerea lor, pro sau contra: *harnic fecior şi frumos, şi din jiţă bună, din oameni gazde sau cam tont îi fecioru' asta, da' ce aştepţi din neamul lor!*

Feciorul va veni la fată ori de câte ori va avea ocazia. Mai întâi duminica şi în sărbători. Dacă totul mergea bine şi fata îi dădea de înţeles că-l place şi ea şi îl plac şi părinţii ei, o vizita mai des aproape în fiecare seară după terminarea lucrului în gospodărie. Feciorul discuta cu părinţii fetei despre treburile zilnice, despre vreme, despre preţul animalelor şi al bucatelor, despre multe altele. Părinţii fetei, dacă îl plăceau îi lăseau puţin şi singuri pe tineri ca să vorbească de-ale lor. Feciorul nu stătea prea mult pentru că oamenii erau oboşiţi în zilele de muncă. La plecare, fata îl conducea până la poartă iar feciorul apuca să-i fure un sărut sub întunecimea streşinii, cu toate că fata nu avea voie să stea prea mult afară. De multe ori, când feciorul ţinea prea mult fata afară, aceasta era ocărâtă la întoarcerea în casă pentru câte ar fi putut face cei doi afară singuri.

Această prietenie a feciorului cu fata nu avea voie să dureze mai mult de un sezon, pentru că satul intra la bănuielei repede. *Cutare umblă la cutare. Di ce nu o ia?*

În trecut, de cele mai multe ori, căsătoria tinerilor nu se făcea numai din dragoste. Interesele materiale erau pe primul plan. Părinţii erau cei care-i adunau pe tineri laolaltă. În general, tinerii se supuneau voinţei celor mari, convinşi fiind că le vor binele. Odată ce feciorul era hotărât să ceară fata, trebuia să o peţească. Părinţii fetei erau anunţaţi de către

**O auzit cocoşu' cântând da' nu ştii
 la ce beserică.**

aceasta că viitorul ginere va veni să o pețască.

Pețitul se desfășura astfel: feciorul își chema o rudă sau un cunoscut de încredere, cu vază în sat, cu care mergea la casa fetei. Ajunși aici, dădeau binețe zicând:

Bună sara, oamini buni! Bucuroși de oaspeți? la care li se răspundea:
Sara bună; bucuroși! bucuroși! Haidaț' în casă!

După ce pețitorii spuneau care este motivul pentru care au venit, toți cei de față închinau în cinstea evenimentului.

Mersul pe vedere nu era obligatoriu în cazul în care cele două familii erau din același sat. Când familia fetei nu era din același sat cu a mirelui, acesta după pețit mergea pe vedere ca să se convingă de cele spuse de pețitori. Cu această ocazie ei își dădeau seama ce fel de familie are feciorul, după rânduiala din gospodărie.

După mersul pe vedere avea loc **cerutul** și **tomn'eala**. Dacă totul decurge bine la pețit, după mersul pe vedere, feciorul se înțelege cu părinții săi și stabilesc o zi în care vor merge împreună cu nașii (de botez) pentru a cere fata și pentru tomn'eală. Tomn'eala constă în căderea de comun acord a celor două părți cu privire la data nunții și cu ce vor participa fiecare la ospăț: cine va da porcul sau juninca pentru sacrificat, cine va da făina și băutura. Tot acum, părinții fetei vor aduce la cunoștință zestrea fetei. Existau cazuri în care fata era singură la părinți iar în cazul acesta feciorul era cel care mergea de ginere și trebuia să i se dea zestre.

Logodna se făcea cam cu o lună înainte de căsătorie, în prezența preotului. Cei mai avuți sau mai făloși dădeau și o masă cu această ocazie.

Vestitul la biserică se făcea în trei dumineci consecutive, înainte de duminica nunții. Preotul vestea în biserică, după slujbă, logodna celor doi tineri. În timpul vestirilor, dacă cineva cunoștea vreo piedică ce ar fi putut opri cununia celor doi, o putea spune. În duminica ultimei vestiri, se făcea **chematul** la nuntă prin intermediul **t'emătorilor**. T'emătorii erau doi băieți de circa 15 ani, rude de-ale mirelui, care îmbrăcați în costum național și având bătele de t'emători în mâini, umblau prin sat și chemau la nuntă. Cu bătele frumos gătate cu **prime** (panglici) tricolore intrau în case și ziceau următoarele:

T'emătorii:

-Bună zua, cinstite gazde! Sănătoș sunteți cu tățî?

Gazda:

- Zua bună, măi copii! Sănătoș', sănătoș'!

T'emătorii: [întinzând mâna cu glaja (sticla) de jinars (țuică)]

*-Az' în ceas de bucurie,
Vă poștește Ionu lu' Vasălie,
Cu Lenuța lu' Pintilie,*

Nănașule, de nu crez',
Haida-ncoace de le vez'!
Ni-am ars latu' d'inainte,
Nănașule, șii cu minte
La ce-ț' spui să iei aminte!
Că te-aștept la cotituri,
Să ne dăm întâlnituri,
La grădinuța din jie (vie),
Numa' nuna să nu știe!
Nănașu îi frumușal,
Și ni-am pus uății pă el!
Nănașule, om frumos,
Tâpă-ț' din cap clopu' jos!
Și haida pe după șură,
Să-ț' dau, nunule, o gură!
Haida nunule-n poiată,
Că ță'-oi da gurița tătă!
D'etoare (datoare) n-oi
rămânea,
Chiar nuna de-a blăstăma!

U, iu, iu, nănașă mare!
Ai grij' nu mă blăstăma,
Că-n mână iar ni-i tica!
Ai grij' ce ni-i chiui,
Că-n mână iar ni-i vini!

←—————→
Are cap de lemn.

După ce mirele este gata îmbrăcat, împreună cu stegarii pornesc după **nuni** (nănași). În trecut, exista doar o pereche de nănași din partea fiecăruia. Nănașii de botez erau, obligatoriu, și nănași de cununie. Înainte de a pleca după nuni, mirele îngenunchea în fața părinților iar prin intermediul vornicului (starostelui) își cerea iertare de la părinți, de la frați și surori, de la bunici și de la unchi și mătuși.

Nănașii să alătură alaiului mirelui și pornesc spre casa miresei. La prima răscruce de drum, se făcea **legatul drumului**. De obicei, flăcăii care nu fuseseră chemați la steag, legau drumul spre mireasă cu o funie sau un lanț și nu lăsau alaiul să treacă până ce nunul mare nu le dădea bani sau băutură.

La casa miresei, aceasta avea format alaiul ei, din rude, vecini și prieteni, în fruntea cărora era vornicelul sau vornicul de casă cum se mai numea starostele miresei.

Rolul vornicelului era doar de a răspunde vornicului mare (al mirelui) în momentul în care alaiul mirelui ajunge în fața curții miresei. Între cei doi vornici se ține un dialog deosebit de interesant și de frumos. Vornicul mare spunea pricina pentru care ei au venit și cereau să le fie dată mireasa. În orațiile celor doi, mirii erau asemănați cu niște crai, ba mai mult, mireasa era asemănată cu o floare rară.

În timpul acestor strigături, nuntașii închină cu vin și țuică urând mirilor **cale albă și noroc**.

Înainte de plecarea la cununie, mireasa își cere iertare prin intermediul vornicelului (vornicul ei) de la părinți, frați, surori, fete, feciori, nănași, de la casa și de la satul în care a copilărit, în cazul în care se mărită în alt sat. La biserică se ajungea pe când se termina slujba de dimineață. După cununie, alaiul se îndrepta spre casa mirelui unde avea loc ospățul. Înainte de mâncare, vornicul rostește rugăciunea *Tatăl nostru* prin care sloboade lumea la masă.

Strigăturile nu conțin nici în timpul petrecerii. Soacra mare iarăși este în centrul atenției.

Mireasa era jucată (învârtită de trei ori) de oricine o cinstea cu bani.

După jocul miresei pe bani, nuntașii o cinsteau și cu diferite obiecte de uz casnic cum ar fi: oale, farfurii, țoluri de lână (pături) și altele.

Nănașii erau primii care jucau mireasa. După ce se cinsteau mirii, jocul continua. Foarte hazlii erau strigăturile adresate nunului și nunei mari. În trecut, nunii cinsteau pe miri cu un colac frumos. Momentul în care aceștia ofereau colacul era un moment solemn.

În toial petrecerii este adusă găina de către socăciță. Nunul mare trebuie să plătească un preț bun socăciței pentru găină și să o răsplătească cu un dans. Socăcița intră cu o tavă pe care e așezată o găină bine rumenită și împodobită cu verdeață de bănuțel și cu prime (panglici) de diferite culori.

După ce ospățul se termina, în momentul în care mireasa intra în casă trebuia să fie atentă să calce peste prag cu puțin înaintea soțului pentru ca să o ducă bine ca noră în casă. Dacă cei din familie voiau ca primul copil născut să fie băiat, îi puneau pe cap miresei un clop (pălărie).

Lunea după ce oamenii-și terminau treburile de dimineață, se trimiteau din partea socrilor mari și a tinerilor căsătoriți, **t'elfarii** (chelfarii) care

Num-amu, nănașă-ț' spui,
Că găina ce-ai plătit
O fost cloșcă fără pui!
Ouăle i-o fost clocite,
Penele tăte zburlite!
U, iu, iu, iu...

Colecția
ADRIANA ALMĂȘAN

Strigături la nuntă

A. 210

Frunză verde măraciune,
Grijește staroste bine
Să nu pic pe oarecine
Că mi-o pune piedica
Și-oi pica pe dumneata;
Și mi-a pune picioru
Și-oi pica pă nănașu.

←—————→
Are gura slobodă.

A. 211

Pare-mi-se că se-aude
Nănaș mare oareunde,
La o masă-mpodobită
C-ar mânca găină friptă.
Tot închină și suspină
Și cu gândul la găină
Și la mine și la ea,
Nu știu care i-ar plăcea.

erau niște bărbați căsătoriți, acasă la socrii mici și la nuni. Chelfarii se constituiau într-un grup de 6 până la 8 persoane și aveau rolul de a invita socrii cei mici și nunii la o masă la care participau doar cei apropiați, ospătându-se din bucatele rămase de la ospățul de duminică. Observăm, deci, că în trecut nunta ținea trei zile și constituia un prilej de bucurie pentru toată comunitatea. Fiecare familie se străduia să participe la cât mai multe nunți pentru că numai astfel puteau avea, la rândul-le, prezență mai mare la nuntă.

Poate aceste minunate obiceiuri s-au cam pierdut în ziua de azi. Cu toate că repertoriul strigăturilor nu mai este chiar atât de bine pus la punct ca în trecut, totuși ele nu lipsesc. Există încă persoane în vârstă, care sunt dispuse să învețe pe tineri ceea ce au învățat și ei, la rândul lor, de la alții. Se mai găsesc pe la țară vornici (starosti) care folosesc și acum orația populară a cărei frumusețe este de neasemuit.

Modernitatea și-a pus amprenta peste tot, dar prin efortul unor oameni cu suflet mare, obiceiurile vor continua să existe, uimind generațiile prin frumusețea și diversitatea lor.

Colecția ADRIANA ALMĂȘAN

OBICEIURILE PRIMĂVERII ȘI VERII

Satul românesc este o categorie istorico-etnografică de cea mai mare însemnătate pentru înțelegerea problemelor fundamentale ale trecutului nostru. Prin structura lui complexă, prin sistemul de organizare, de gândire și de acțiune, el a fost temelia vieții satului timp de secole și chiar de milenii. În cadrul satului se practică obiceiuri, unele ritualuri și ceremonialuri, și fiecare membru al satului are un loc bine stabilit în cadrul comunității.

Pentru sătenii din comuna Bălan, primăvara începe o dată cu sosirea mărțișorului, mai exact a lunii martie, când începe să renască, să-și îmbrace mantia verde și crudă pentru anul cel nou.

În ceea ce privește ”mărțișorul”, considerat de noi simbol al primăverii, tradiția dăinuirii acestuia pare destul de veche, deși menționările documentare se referă la începutul secolului al XIX-lea. Majoritatea etnologilor sunt de părere că e moștenire latinească. În vechiul calendar roman, 1 martie coincidea cu începutul Anului Nou, iar luna respectivă era dedicată zeului Marte, care, înainte de-a fi o întruchipare a războiului, era o divinitate a vegetației și protector al căsătoriilor. Romanii mai celebrau la 1 martie sărbătoarea femeilor și ofereau daruri soțiilor. La români e ziua Babei Dochia. În această zi, femeile și fetele și puneau la gât o monedă găurită din metal strălucitor, legată de un

O avut pă dracu-n pungă.